

Uhkaa, pelkoa vai spekulatiota?

Kaleva, Atte: Jihad ja terrori. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki 2018, 208 sivua.

Unituoreessa kirjassaan Atte Kaleva esittäytyy jihadismin tutkijana ja kapteeni evp:nä sekä Helsingin kaupunginvaltuutettuna. Kaleva tuli tunnetuksi jouduttuaan panttivangiksi Jemenissä joulukuussa 2012. Hän on koulutukseltaan sotatieteiden maisteri. Kaikkiaan kirja on ajankohtainen, sisältörikas ja sujuvasti kirjoitettu.

Suomessa kiinnostus islamiin kansan ja tiedotusvälineiden keskuudessa on lisääntynyt huomattavasti Turussa elokuussa 2017 tapahtuneen joukkopuukotuksen myötä. On tärkeää selvittää, mistä islamissa uskontona ja yhteiskunnallisena liikkeenä on kysymys. Tässä suhteessa Kalevan kirjalla on ns. sosiaalinen tilaus aiheetta koskevan tietoisuuden lisäämisessä. Julkisuuudessa paljon esiintyvä Kaleva on varsin pikaisella aikataululla saanut aikaan teoksen, jonka luokittelu on sangen vaikeaa. Tekijä puhuu johdantoluvussa "kirjasta" sen suuremmin määrittelemättä julkaisun luonnetta tai ambitiotasoa. Kyseessä ei ole tutkimus, vaikka tekijä tituleeraakin itseään tutkijaksi. Tutkimusta koskevaan rajaukseen on kaksi syytä: Ensinnäkin kirjasta puuttuvat lähdemerkinnät, joten julkaisussa esitetyn tiedon tieteellinen todentaminen ei onnistu.

Toinen rajaava näkökulma liittyy pätevyteen. Tutkijat siteeraavat mielellään itseään. Tässä suhteessa on huomattava, että kirjallisuusluettelossa ei ole yhtään tekijän omaa julkaisua. Kirjallisuusluettelosta puuttuvat myös keskeisten kotimaisten islam-tutkijoiden lähdeteokset. Tässä suhteessa Jaakko Hämeen-Anttilan, Hannu Juusolan, Tuula Sakaranahon, Aini Linjakummun, Heikki Palvan, Teemu Pauhan, Tuomas Martikaisen, Marja Tiilikaisen jne. tuotanto olisi ollut syytä tuoda esille. Joka tapauksessa tekijä on tehnyt työtä muslimimaissa ja puhuu arabiaa, joten ainakin käytännön kokemusta kirjoittajalle on kertynyt. Ehkä teoksen kohdalla on puhuttava tietokirjasta tai pamfletista – kukin päättökön asian julkaisun luettuaan.

Kirja jakaantuu kolmeen osaan: ensimmäisessä osassa tekijä kertoo islamin peruskäsitteistä ja avaa lukijoille sitä, mikä yhdistää kaikkia islaminuskoisia, ja mikä erottaa jihadistit valtavirran muslimeista. Toisessa osassa Atte Kaleva pureutuu jihadistisen ideologian historiaan ja kehittymiseen sen johtavien ajattelijoiden kautta. Kolmas osa käsittelee globaalia jihad-liikettä ja sen tärkeimpiä organisaatioita (alleiviivatut verbit ovat tekijän käyttämiä käsitteitä). Tässä suhteessa Al-Qaida tytäjärjestöineen, Isis ja Turun puukotustapahtuma päättävät kirjan. Mielenkiintoinen yksityiskohta on se, että Atte Kaleva Turun tapauksen kohdalla puhuu terroristi-iskusta (mm. s. 191). Vastikään Turun käräjäoikeudessa päättyneen oikeuskäsittelyn keskeinen tehtävä lienee määrittellä, oliko kyseessä Rikoslain 34 a luvun 1 §:n mukainen terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos. Jos esiintyy tutkijana, on oltava perustelut käyttämilleen käsitteille.

Kirjan kansi teksteineen on varsin outo. Atte Kaleva tuo selkeästi esille sen, että jihadismia on kahdenlaista eli sisäistä ja ulkoista (vrt. sivut 66–70). Sisäinen jihadismi on itsensä kanssa käytävää kilvoittelua, halua tulla paremmaksi muslimiksi. Sen sijaan ulkoinen jihadismi liittyy taisteluun ulkopuolista vihollista vastaan. Tässä suhteessa otsikon jihadismi-käsitettä olisi ollut syytä täsmentää. Asian tärkeyttä korostaa kannessa olevien taistelijoiden kuva, joka ei mitenkään liity sisäiseen jihadismiin.

Toinen kannen omituisuus liittyy terrori-käsitteen esilletuomiseen. Liekö termi tullut kanteen myyntitarkoituksessa Turun puukotustapauksen myötä? Niin tai näin, kirjassa ei mitenkään lukutasolla tarkastella terroria tai terrorismia. Mielestäni puute on vakava, sillä terrorismia on monenlaista: jihadismin liittäminen *ex ante* terrorismiin ilman tarkempaa analyysiä antaa kirjasta valitettavan yksipuolisen kuvan.

Kirja on tarkoitettu ns. suurelle yleisölle, ja sellaiseen kuuluvana olen sen myös lukenut. Jätän varsinaisille islam-asiantuntijoille pohdittavaksi sen, onko kirjassa esitetyt islamiin liittyvät tapahtumat, käsitteet, merkkihenkilöt ja järjestöt esitetty oikein. Tässä suhteessa viittaa vaikkapa professori Hannu Juusolan näkemykseen, jonka mukaan kirjassa on tältä osin paljon petrattavaa. Joka tapauksessa kirja kuuluu sarjaan "Islam on uhka", johon tekijän mukaan on varauduttava (vrt. s. 200).

Siteeraan tähän loppuun suomalaista islamitutkijaa ja uskontotieteilijää Teemu Pauhaa, joka hiljattain ilmestyneessä Suomen Pakolaisavun blogikirjoituksessaan tuo esille kolikon toisenkin puolen:

"Muslimit nähdään kuitenkin helposti vain uskontonsa edustajina, ja käsitys yliuskonnollisista muslimeista elää vahvana. Tämä niin sanottu uskonnollistaminen heijastelee kapeaa tietämystä islamista elettyinä uskontona; monen tiedot muslimeista perustuvat lähes yksinomaan tiedotusvälineisiin, joissa näkyvyyttä saavat ennen kaikkea erilaiset ääri-ilmiot. Tavalliset muslimit tavallisine toiveineen ja huolineen jäävät helposti jihadistien ja vihasaarnaajien varjoon, ja käsitys islamista yksipuolistuu.

Kapeaa islam-kuvaa voi laventaa tutustumalla muslimien laajaan kirjoon. Kun on oppinut tuntemaan skeptikkotataareita, somalitaustaisia muslimifeministejä tai kantasuomalaisia islamisteja, on helpompi nähdä yksinkertaistavien yleistysten läpi."

Suomessa asunee tällä hetkellä noin 80 000 muslimia. Heistä vain murto-osa kuuluu Atte Kalevan esiin tuomaan kohderyhmään. Kuten todettu, Atte Kalevalla ei ennen tätä julkaisua ole islamiin liittyvää tuotantoa. Yleensäkin hänen tutkijan kompetenssinsa on ohut, vaikka väitöskirjaa hän on ilmeisesti työstänyt jo vuodesta 2011. Mikäli Kalevalla olisi ollut aikaa, malttia tai tahtoa laittaa lähdeviittaukset mukaan ja luetuttaa käsikirjoitus alan todellisilla asiantuntijoilla Suomessa, niin käytettävissämme voisi olla informatiivinen julkaisu akuutista temasta. Nyt kädessä on 200 sivua tekstiä ilman varmuutta sen oikeellisuudesta.

Lähteet

Juusola, Hannu (2018). Atte Kalevan Jihad ja terrori (Otava 2018): huolimattomasti kirjoitettu esitys modernin jihadismin kehityksestä. Saatavilla: <https://lahi-itanyt.fi/nyt/atte-kalevan-jihad-ja-terrori-otava-2018-huolimattomasti-kirjoitettu-esitys-modernin-jihadismin-kehityksesta/>. Luettu 21.5.2018.

Pauha, Teemu (2017). Maahanmuuttajien uskonnosta puhutaan enemmän kuin tiedetään. Saatavilla: <https://pakolaisapu.fi/2017/12/27/blogi-maahanmuuttajien-uskonnosta-puhutaan-enemman-kuin-tiedetaan-kirjoittaa-teemu-pauha/>. Luettu 21.5.2018.

Ismo Söderling
Väestöpolitiikan dosentti, tietokirjailija

